

PAP ANDRÁS LÁSZLÓ

A Monica Lewinsky-ügy

A közelmúltban több szexuális erőszakkal kapcsolatos ügy foglalkoztatta a nyilvánosságot. A *Dominique Strauss-Kahn-ügy*¹ vagy a *Damu Roland*² ellen folyó büntetőeljárás különös aktualitást ad minden idők talán legnagyobb hatású szexbotrányának: annak a politikai támadássorozatnak, amely a *Bill Clinton* amerikai elnöknek egy beosztottjával folytatott viszonyán alapult, és amely végül az elnök közjogi felelősségre vonását célzó eljárás megindításához vezetett. A sajtóban *Monicagate*, *Lewinskygate*, *Sexgate* vagy *Zippergate* (sliccgate) címkékkel ellátott történet lényege a következőképpen foglalható össze: a huszonekét éves kaliforniai *Monica Lewinsky* a főiskola befejezése után, 1995-ben gyakornoki állást kapott a Fehér Házban, majd rövidesen személyessé vált a kapcsolata az akkor első elnöki ciklusát töltő *Bill Clinton*-nal. Viszonyáról beszámolt barátjának, a védelmi minisztériumban dolgozó *Linda Tripp*nek, aki titokban felvette a telefonbeszélgetéseiket, és amikor megtudta, hogy *Lewinsky* egy az elnök ellen folyamatban lévő szexuális zaklatási ügyben olyan tartalmú tanúvallomást tett, amelyben tagadta bármilyen viszony fennállását kettejük között, ezeket a felvételeket eljuttatta a Clinton ellen három ügyben már nyomozó független ügyésznek, *Kenneth Starr*nak. A független ügyész (*independent counsel*) intézményét 1978-ban, a Watergate-ügy után hozta létre az amerikai kongresszus, azzal a céllal, hogy különösen nagy súlyú állami, hivatali visszaélések ügyében a kormány alá rendelt igazságügy-minisztertől (aki a legfőbb ügyész is) független hatóság nyomozhasson.³ 1999-ben (nem függetlenül a Clinton-ügytől és Starr később ismertetett vizsgálatmusától) az intézmény megszűnt.

Előjáróban fontos hangsúlyozni, hogy a *Lewinsky-ügyben* jogi tekintetben – eltérően például a *Dominique Strauss-Kahn-esettől* – nem vetődött fel a szexuális erőszak kérdése: sem annak fizikai kényszerítést magába foglaló

1 Balogh Lídia – Pap András László: Fényes nappal, egy luxusszállódban. Ki szorul védelemre a DSK-ügyben? Magyar Narancs, 2011. július 20.

2 Prischetzky Réka: *Damu Roland* esete a média tükrében – bűnös vagy áldozat? In: Balogh Lídia – Kassa Nóra – Sinkó Zsófia (szerk.): *Nők mint az erőszak áldozatai a médiában: Álláspontok és esettanulmányok*. MONA Alapítvány, Budapest, 2010, 20–23. o.

3 Bővebben Pap András László: *Különleges ügyész – független vád*. Parlamenti Levelek, 1998. február

formája, sem pedig az, hogy az elnök visszaélt volna hivatali pozíciójával, abból a célból, hogy szexuális együttlétre bírja a Fehér Ház egyik gyakornokát. A politikai és közjogi eljárás középpontjában az állt, hogy az elnök az ellene folyó különböző vizsgálatok és eljárások során, ahol a nemi életére vonatkozó kérdés csupán egy volt a sok közül, eskü alatt állított-e valótlan-ságokat, és ezáltal erkölcsi, politikai és jogi értelemben megkérdőjelezhető-e az alkalmassága az elnöki tisztségre. Ez már csak azért is figyelemre méltó, mert a közszereplőket érintő szexuális zaklatási ügyek eseteiben többnyire evidenciának tekinthető az, hogy amennyiben egy – például munkajogi tekintetben – alárendelt személy és a felettese között alakul ki szexuális kapcsolat, akkor annak konszenzuális jellegét – tekintettel az egyik érintett kiszolgáltatott helyzetére – nem vélelmezzük.

A történeti tényállás – és felderítése

Vegyük sorra az eseményeket! Monica Lewinsky 1995 júniusában került a Fehér Házba egy fizetés nélküli gyakornoki helyre, és novemberben kezdődött szexuális kapcsolata az elnökkel. Decemberre az elnöki titkárság hivatásos, fizetett állományába került: kongresszusi kapcsolattartóként gyakran kézbesített iratokat az elnöki dolgozószobába, az úgynevezett Ovális Irodába. Lewinsky vallomása szerint kilencszer került sor szexuális aktusra az elnökkel: 1995. november 15-én, 17-én, december 31-én; 1996. január 7-én, 21-én, február 4-én, március 31-én; 1997. február 28-án és március 27-én. A Fehér Ház hivatalos adatai szerint a kilencből ötször a first lady is az épületben tartózkodott. Az együttlétek többnyire hétfvégén reggel az elnöki dolgozószoba előszobájában, a fürdőszobában vagy magában az Ovális Irodában zajlottak, miközben többnyire csak az elnök személyi titkára, *Betty Currie* tartózkodott a Fehér Ház nyugati szárnyában. Lewinsky vallomása szerint ezen alkalmakkor többnyire fellációt végzett az elnökön, aki két eset kivételével az ejakuláció előtt az aktus megszakítását kérte. Clinton a felláció alatt többnyire megérintette Lewinsky mellét és genitáliáit, de előfordult olyan is, hogy telefonbeszélgetést folytatott. Lewinsky kérése ellenére vaginális közösülésre nem került sor.

1996 áprilisában Clinton tanácsadói politikailag veszélyesnek ítélték az elnök házasságon kívüli kapcsolatát, ezzel összefüggésben Lewinsky átkerült a Pentagonba: *Ken Baconnek*, a hadügyminisztérium szóvivőjének az aszisztense lett. Májusban Clinton szakított Lewinskyval. November 5-én

Clintont másodsorra is megválasztották az Egyesült Államok elnökének; ez után újra viszonyt folytatott Lewinskyval, de 1997. május 27-én véglegesen megszakította, miután a legfelső bíróság kimondta, hogy mentelmi joga nem terjed ki egy korábbi – még arkansas-i kormányzó korában történt – incidens kapcsán indított eljárásra.

1994. május 6-án ugyanis *Paula Jones* arkansas-i köztisztviselő szexuális zaklatás miatt pert indított az elnök ellen. Hétszázezer dollár kártérítés megítélése mellett annak a megállapítását kérte a bíróságtól, hogy az 1991. május 8-án, a Little Rock-i Excelsior Hotelban megrendezett menedzsmentkonferencia után a kormányzó szexuálisan zaklatta. Állítása szerint egy rendőr és a kormányzó biztonsági embere tolmácsolta a kormányzó abbéli kérését, hogy találkozzon vele a szálloda egyik szobájában. Fontos karrierlehetőségként tekintve e meghívásra, Jones eleget tett a kérésnek, ám Clinton letolt nadrággal, látványos erekcióval fogadta, és arra kérte, hogy csókolja meg. Jones, kijelentvén, hogy „ő nem olyan”, sietve távozott. A Jones-ügyet tárgyaló bíró lehetővé tette a felperesnek, hogy további hasonló, szexuális zaklatási esetre vonatkozó bizonyítékokat is bemutasson a tárgyaláson. Clinton második szakításának hátterében tehát az állt, hogy értesült arról, miszerint Monica Lewinsky neve is szerepel az e perben tanúként meghallgatandó személyek listáján.

1994. augusztus 4-én az agresszivitásáról és ambícióiról ismert, független ügyészi kinevezése előtt szövetségi fellebbviteli bírósági bírói és legfőbb államügyész-helyettesi (*solicitor general*) tisztelet betöltő Kenneth Starr vette át a Clinton család ellen folyó vizsgálatok vezetését. *Robert Ray*, Starr hivatali elődje három ügyben kezdett nyomozást. Egyrésztől, a Whitewater nevű, részben Clinton és a felesége tulajdonában lévő bukott ingatlanfejlesztő cég finanszírozása kapcsán, amikor is felmerült, hogy 1992-ben arkansas-i kormányzóként Bill Clinton nyomást gyakorolt egy hitelintézetre, hogy e cég ügyleteinek finanszírozására az üzlettársának háromszázezer dollár kedvezményes hitelt adjon. A másik ügy az FBI irattára és a Fehér Ház közötti, gyaníthatóan jogellenes adatkérés kapcsán folyt, a harmadikban pedig az vetődött fel, hogy a Fehér Ház utazási irodája az elnök barátai tulajdonában lévő cégek számára kívánja átjátszani az elnöki titkárság (és a sajtóosztály) utazásainak lebonyolítását.

1994. október 11-én, hajnali fél háromkor Clinton felhívta Lewinskyt a lakásán, és felajánlotta, hogy segít neki állást szerezni. Clinton munkatársai közben meg is kérték *Bill Richardson* ENSZ-nagykövetet, hogy hívja be Lewinskyt egy állásinterjúra, ám Lewinsky elutasította a nagykövet állás-

ajánlatát. Ez után Betty Currie kapcsolatba lépett az elnök közeli barátjával, *Vernon Jordannel*, és kérte, hogy segítsen Lewinskynak elhelyezkedni a ver-senyszférában, New Yorkban. December 8-án Vernon és Lewinsky találko-zott is, és Lewinsky későbbi állítása szerint Vernon ekkor arra kérte őt, hogy semmisítse meg az elnöknek írt levelei másolatait.

Lewinskyt december 17-én beidézték a Jones-ügy tárgyalására. Utolsó ta-lálkozásukon, december 28-án Clinton „kitérő magatartást” javasolt Lewin-skynak a perben. Az 1998 januárjában tett vallomásában Lewinsky tagadta, hogy szexuális kapcsolata lett volna az elnökkel.

Mindeközben Linda Tripp, a Clintont szenvedélyesen gyűlölő hadügymi-nisztériumi tisztviselő 1997 szeptemberétől folyamatosan rögzítette a barátnőjével, Monica Lewinskyval folytatott telefonbeszélgetéseit, amelyekben meggyőzte Lewinskyt, hogy őrizze meg az elnöktől kapott ajándékokat, és ne tisztíttassa ki azt a ruháját, amelyre az egyik együttlétük idején rákerült az el-nök spermája. Felvételeit és ismereteit megosztotta az ugyancsak vehemen-sen Clinton-ellenes menedzserrel, *Lucianne Goldberggel*, aki minderről be-számolt a sajtónak, valamint az elnök ellen más ügyekben vizsgálatot folytató Kenneth Starr különleges ügyésznek, akinek hivatala ugyan eddigre már több tízmillió dollárt költött el az elnök és felesége ellen folyó vizsgálá-tokra, kézzelfogható eredménnyel azonban nem járt.

Az illegális kampányfinanszírozásra vonatkozó vádakkal kiegészített Whitewater-ügyben – az amerikai jogtörténetben először – a first lady, *Hillary Clinton* is vallomást tett a vádesküdszék előtt. A kongresszusi eljárás három-száz órányi ülése, harmincöt ezer oldalas vizsgálati anyaga és nyolcszáz olda-las beszámolója nem vezetett semmilyen eredményre a Clinton család ellen: vádemelésre nem került sor – igaz, tizenöt embert elítéltek, és a Clinton után következő kormányzó is lemondásra kényszerült. Ugyancsak nem emeltek vá-dat sem Hillary, sem Bill Clinton ellen az FBI-akták ügyében, bár *Craig Li-vingstone*, az elnök biztonsági főnöke lemondott. Hasonlóan eredménytelen lett a Fehér Ház utazási irodájának ügye: a független ügyész mellett vizsgáló-dott az FBI, az ügyészség és a kongresszus is – minधिába.

Starr, immár tárgyi bizonyítékok birtokában, örömmel szabott új irányt a nyomozásnak, és erőt a Lewinsky-ügyre összpontosította. Az elnök elleni korábbi vádpontokat bővítette (majd *Janet Reno* igazságügy-miniszter és leg-főbb ügyész, valamint egy háromtagú bírói tanács engedélyével helyettesítet-te) a Jones-ügyben tett hamis tanúzással.

Starr 1998. január 12-én kapta meg Linda Tripptól a telefonbeszélgetések felvételeit. Másnap Lewinsky állást kapott a Revlon kozmetikai cégnél. Há-

rom nap múlva Tripp ebédre hívta Lewinskyt a Pentagon bevásárlóközpontjába – ezúttal az FBI lehallgatóberendezésével a ruhája alatt. Az ebéd után FBI-ügynökök Lewinskyt a közeli Ritz-Carlton Hotel Bar Pentagon City 1012. számú szobájába kísérték, ahol hat – Starr kabinetjébe tartozó – ügyész tizenegy órán keresztül hallgatta ki; nem engedve, hogy kapcsolatba lépjen az ügyvédjével (aki akkor éppen még nem adta le a vallomását a Jones-ügyben), és huszonhét évnyi börtönbüntetés kilátásba helyezésével arra próbálták rávenni, hogy szereljen magára lehallgatókészüléket, és kérjen találkozót az elnöktől. (A hamis tanúzásért valójában legfeljebb két évet kaphatott volna.) Lewinsky elutasította az együttműködést, és hajnali fél egykor távozott a szállodából. Másnap Clinton vallomást tett a Jones-ügyben, tagadva bármilyen házasságon kívüli szexuális kapcsolatot.

A sajtó hamar lecsapott az ügyre. 1998. január 26-án, maga mellett a feleségével, az Egyesült Államok 42. elnöke elmondta valószínűleg legismeretebbé vált mondatát: „*Nem volt szexuális kapcsolatom azzal a nővel, Miss Lewinskyval.*” Hillary Clinton – a későbbi külügyminiszter – január 27-én az NBC hírcsatornának azt nyilatkozta, hogy az egész egy jobboldali összeesküvés a férje ellen. Két nap múlva a Jones-ügy bírója kimondta, hogy a Lewinsky-eset irreleváns az ügy szempontjából.

A büntetőjogi felelősség alóli mentességért (*transactional immunity*) csejrébe július 28-án Lewinsky a Clinton elleni vádemelésről döntő esküdtszék (*grand jury*) előtt tanúvallomást tett, és két nap múlva átadta az elnök DNS-t tartalmazó, kék színű ruháját. Augusztus 17-én – hivatalban lévő elnökként az amerikai történelemben elsőként – Clinton a vádesküdtszék, majd a sajtó nyilvánossága előtt is beismerte, hogy „helytelen fizikai kapcsolata” (*improper/not appropriate physical relationship*) volt Lewinskyval.

1998 februárjától kezdve a vádesküdtszék tanúk tucait hallgatta meg, legtöbbször ötször-hatszor is: Lewinsky anyját, a Fehér Ház tisztviselőit (például az elnök ajándékainak visszaszerzésével vádolt Currie-t), kormányőröket, az elnök barátait (például Jordant); sőt – egy hosszas bírósági eljárás után, a legfelső bíróság döntése alapján – a nemzetbiztonsági szolgálat tisztjeit is. Az eljárást soha nem látott sajtónyilvánosság és közérdeklődés övezte. Trippet életveszélyesen megfenyegették; egy védett házban lakott négyszer megismételt vallomástétele idején.

Tekintettel arra, hogy Clinton korábban írásban tagadta bármilyen házasságon kívüli szexuális kapcsolat létét, Starr tehát immár hamis tanúzásért kívánta felelősségre vonni az elnököt. Ezzel kapcsolatban tette az elnök azt az elhíresült okfejtést, miszerint értelmezésében a szexuális kapcsolat (*sexual*

relations) csak akkor állt volna fenn, ha ő maga aktív szereplője lett volna a szexuális együttlétnek, a másik nemi szerveinek izgatása révén; miután azonban az együttléteik csupán a Monica Lewinsky által orálisan végzett szexuális tevékenységre korlátozódtak, szexuális kapcsolatáról nem volt szó.

Az eljárás – és következményei

Szeptember 9-én Kenneth Starr benyújtotta a kongresszusnak a Clinton–Lewinsky-ügyről szóló 453 oldalas összefoglaló jelentését⁴, amelyet harminchat doboznyi bizonyíték és több mint háromezer oldalnyi melléklet egészített ki. Két nap múlva, szeptember 11-én a különleges ügyész ezt nyilvánosságra is hozta, az anyag az interneten is elérhetővé vált. Szeptember 18-án a képviselőház Clinton több mint négyórás, a vádasküldtűzék előtt tett vallomlásának, valamint az összesen hétezer oldalnyi (például a Lewinsky szerelmes leveleit is tartalmazó) teljes anyag nyilvánosságra hozatala mellett döntött.

A Starr-jelentést számos kritika érte, elsősorban azért, mert szükségtelenül tartalmazott profán, valósággal pornográf leírásokat Lewinsky vallomásából (például, amikor részletesen beszámolt egy a menstruációja miatt visszautasított kunnilinguszról; vagy arról, hogy Clinton a mosdóba maszturbált; illetve hogy szivart helyezett a vaginájába, majd szopogatni kezdte; vagy hogy hogyan izgatta orálisan az elnököt, miközben az politikusokkal folytatott telefonbeszélgetést; hogy mi volt a telefonszex-beszélgetések tartalma, és hogy milyen módon izgatta Clinton a genitáliáját stb.).

Mindenesetre, a független ügyész nyomozási beszámolója után megindult az elnök közjogi felelősségre vonására irányuló eljárás, az *impeachment*. Az Egyesült Államok alkotmánya II. cikkének 4. §-a szerint az ország elnökét, alelnökét, illetve bármely közhivatalnokát vádemelés során el kell mozdítani tisztségéből, amennyiben hazaárulás, vesztegetés és egyéb súlyos bűncselekmény, illetve vétség miatt vádat emelnek ellenük, illetve elítélik őket. Az eljárás kétfélcpsős: a képviselőház egyszerű többséggel szavaz az eljárás megindításáról, majd – a legfelső bíróság elnökének elnöktele mellett – a szenátus kétharmados többséggel állapíthatja meg az elnök közjogi felelőssé-

⁴ Starr Report: Narrative. Nature of President Clinton's Relationship with Monica Lewinsky. U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., May 19, 2004. http://icreport.access.gpo.gov/report/6narrit.htm#N_1091_

gét, és mondhatja ki hivatalvesztését – ezt az eljárást rendes bírósági, így büntetőeljárás is követheti.

Mivel 1998-ban a demokraták a kongresszus mindkét házában kisebbségben voltak, Bill Clintonnak, a világ legbefolyásosabb politikusának helyzete igencsak kétséges volt. A Starr-jelentés alapján a képviselőház igazságügyi bizottsága október 5-én 21 szavazattal (16 ellenében) javasolta az impeachment megindítását, amit a képviselőház december 11–12-én 228 igen szavazattal (206 ellenében) hamis tanúzás miatt, és 221 szavazattal (212 ellenében) az igazságszolgáltatás akadályoztatása miatt támogatott is. Az elnöki felelősségre vonást célzó szenátusi tárgyalás 1999. január 7-én kezdődött. A Starr által javasolt egyéb vádpontok elbuktak: a Paula Jones elleni szexuális zaklatás 205–229, a hivatali visszaélés 48–285 arányban. A szenátusban a képviselőház által kijelölt tizenhárom vádbiztos nem tudta megszerezni a kétharmados többséget: a tanúk videofelvételén rögzített vallomásainak értékelése után az első vádpontban negyvenötön, a másodikban ötvenen szavaztak Clinton ellen, így február 12-én az elnököt felmentették.⁵

A közjogi felelősségre vonását célzó eljárás alól a szenátus felmentette ugyan az elnököt, de két hónap múlva a Jones-ügyet tárgyaló *Susan D. Weber Wright* bíró polgári perben a bíróság megsértéséért és hamis tanúzásért kilencszázezer dollár pénzbüntetésre ítélte, majd öt évre felfüggesztették arkansas-i ügyvédi kamarai tagságát, és a megvonták a legfelső bíróság előtti eljárási jogát.

A Lewinsky-botrány hatással volt a 2000-es elnökválasztásra, amely a republikánus *George W. Bush* szoros, a legfelső bíróság ítéletét igénylő győzelmével zárult. Elemzők ennek okát egyfelől a demokrata szavazók kiábrándultságában, másfelől a Gore-kampány visszafogottságában és a leköszönő elnök csökkentett mértékű kampányrésztételében látták. A demokraták a politika legitimitációvesztéshez vezető bulvárosodásáért és elsősorban álszentséget vonták felelősségre a republikánusokat, hiszen számos hasonló ügyre derült fény az ő padsoraikban is. *Henry Hyde*, az impeachment-javaslatot tevő bizottság hetvenéves republikánus tagja például 41 éves illinois-i képviselőként beismerten hasonló viszonyba bocsátkozott, ezt „ifjúkori botlásnak” (*youthful indiscretion*) minősítette. A *Hustler* című szexuális lelkes demokrata kiadója, *Larry Flynt* egymillió dollárt ajánlott a republikánus politikusok hasonló kapcsolatainak felfedezésére; erről értesülve mondott le mandátumá-

⁵ Bővebben például Douglas O. Linder: *The Impeachment Trial of President William Clinton*. 2005 <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/clinton/clintontrialaccount.html>

ról Robert Livingston, a Clinton-vád egyik szószólója, a következő választások házelnökjelöltje. Flynt bizonyítékokat tárt fel a Clinton-ügyben hasonlóan aktív *Bob Barr* és *Dan Burton* képviselők viszonyairól, utóbbiéból még egy gyermek is született. Ugyancsak lemondásra kényszerült (a 2011-es elnökválasztáson is induló) házelnök, *Newt Gingrich*, miután kiderült róla, hogy mialatt az impeachment-eljárás vezetője volt, egy gyakornokával csalta második feleségét. Az ugyancsak hangos purista idahói *Helen Chenoweth-Hage* képviselő pedig beismerni kényszerült, hogy korábban hat éven keresztül egy házasságban volt viszonya.

Monica Lewinsky neve világszerte ismertté vált. 1999. március 3-án az ABC televízió-csatorna *20/20* című műsorában hetvenmillióan nézték meg a vele készült interjút, amelyet a másfél milliós szerződéssel kiadott könyve megjelenése napján adott: ekkora nézőközönséget egyetlen hírműsor sem vonzott még. Lewinsky a Clinton-ügy után egy ideig New Yorkban élt, reklámokban szerepelt, és *The Real Monica* márkanévvel táskákat tervezett. 2005-ben Londonba költözött, és diplomát szerzett a London School of Economicsen. Szakdolgozatát a tárgyalás előtti nyilvánosságnak az esküdtek pártatlanságára gyakorolt hatásáról írta.

Linda Tripp munkaviszonyát 2001. január 19-én megszüntették a Pentagonban. Hét év múlva – a személyes adatok iránti érzékenységről tanúságot téve – pert indított az igazságügyi és a hadügyminisztérium ellen, mert a személyi aktájából információk kerültek ki a sajtóhoz (egyebek között az is, hogy maga is hazudott az eljárás során, amikor arra kérdésre, hogy volt-e valaha büntetve vagy letartóztatva, nemmel felelt: 1969-ben ugyanis 263 dollár készpénz és egy 600 dollár értékű óra ellopása miatt eljárás indult ellene). A per megegyezéssel zárult: 595 ezer dollárt és visszamenőleges előléptetést (valamint magas állami nyugdíjat) kapott; 2004-ben férjével, egy német építésszel egész évben nyitva tartó karácsonyajándék- és kegytárgyboltot nyitott.

Paula Jones számára Clinton egyezséget és nyolcszázötvenezer dollárt ajánlott, ám ebből a bíróság csak kétszázezernek a megfizetését engedélyezte. Jones ügyvédi költségei bőven meghaladták ezt az összeget, és a hiány fedezésére, miután a férje is elhagyta, meztelenül fényképezkedett a *Penthouse* magazin számára – hogy ezáltal az erkölcsi megújulás hőse helyett feslett nő-személyként állítsa be a konzervatív sajtó.

Kenneth Starr ügyvédként kezdett dolgozni, és a későbbiekben több ismertté váló ügyben felbukkant a neve. 2007-ben a gimnazista lányokat megrentő floridai milliomos, *Jeffrey Epstein* védője volt; ő vezette azt a jogász-csapatot, amely a melegházasság tilalmáért indított 2008-as kaliforniai

népszavazási kezdeményezés mellett érvelt; illetve az iraki háború során okozott károk miatt perelt Blackwater katonai magánvállalat részére is végzett ügyvédi munkát. Emellett a Pepperdine Egyetem jogi karának dékánja, 2010-től a Baylor Egyetem rektora lett.

Összegzés

A Lewinsky-est tanulsága többértű: élesen vetette fel a jog, az erkölcs és a politika összefüggéseit. A puritán etika elveire épített amerikai közéletben mindig is fontos szerepet játszott a politikusok magánélete. A kérdés itt az volt, hogy a családi erkölcs közerkölccsé emelt szabályainak megsértésével kapcsolatos, tulajdonképpen természetes tagadás (az emberek hallgatnak, és adott esetben hazudnak is titkos, erkölcsileg nem vállalható szexuális viszonyaikról – ha folytatnak ilyeneket) válhat-e jogszabálysértéssé, és egy a politika küzdőterének részévé tett bírósági eljárás során eskü alatt tett hamis nyilatkozat megalapozhatja-e egy ország első számú politikai vezetőjének közjogi felelősségre vonását, hivatala elvesztését. És nem mellesleg az is felvetődik, helyes-e, hogy a világ talán legbefolyásosabb embere (és ugyancsak nem mellesleg: a világ ekkor talán legfontosabb testülete, az Egyesült Államok kongresszusa) az ehhez mért felelősség terhe mellett idejének és energiájának nagy részét egy ilyen ügy kösse le. Ugyancsak érdekes, hogy miként történéhetett meg az, hogy a huszadik század második felének talán legjelentősebb amerikai elnökének valószínűleg ez az ügy lett az elsődleges politikai hagyatéka.

A Lewinsky-ügy közjogi tanulságai ugyancsak sokrétűek: amikor a szenátus elutasította az impeachment-eljárást, nyilvánvalóan nem azért tette, mert nem találta megalapozottnak a hamis tanúzás (nyilatkozat) vádját: a „szexuális kapcsolat” igencsak unortodox értelmezésekor maradhatna csak annak fogalmi keretein kívül a felláció. (Még abban az esetben is, ha Lewinsky szavahihetőségének kétségbevonhatóságát alapul véve a szivar vaginába helyezését és a nemi szervek megérintését nem tekintette volna bizonyítottnak a szenátus – erre egyébként még lehetett is volna alapja, hiszen Lewinsky a Jones-ügy első fordulójában már tett eskü alatt hamis vallomást. Az ominózus kék ruhán talált sperma azonban minden kétséget kizáró bizonyíték, amellyel kapcsolatban az elnök abbéli nyilatkozata, hogy nem emlékszik arra, hogy töltött volna valaha időt kettesben Lewinskyval, kevéssé meggyőző.) A szenátus az elutasítással valószínűleg azt a ki nem mondott alkotmányértelmezési felfogást kö-

vette, hogy a hamis tanúzás nem tekinthető olyan súlyú bűncselekménynek, amely megalapozhatja a legmagasabb rangú választott állami tisztségviselő elmozdítását. Ennyiben igaza lett *Henry Hyde*-nak, aki úgy vélte, hogy eskü alatt hazudni csupán etikettséértésnek minősül, ha az elkövető az Egyesült Államok elnöke. *Richard Posner* bíró, az amerikai jogelmélet jeles alakja is elfogadhatónak tartja, hogy a magas választott hivatali viselők bizonyos tekintetben, egy kicsit – de csak kicsit – a törvények felett állhatnak.⁶

Ugyancsak közjogi fejlemény volt annak felismerése, hogy a lényegében korlátlan költségvetési felhatalmazással működő független ügyész intézménye (ne feledjük, hogy Amerikában az ügyészség a kormány alá rendelten működik: a legfőbb ügyész egyben az igazságügy-miniszter is) talán több kárt okoz, mint amennyit használ. Kenneth Starr ugyanis hetvenmillió dollár felhasználása mellett nemcsak közjogi értelemben vallott kudarcot – azzal, hogy sem az eredeti kinevezése alapjául szolgáló ügyben, amely a fehér házi utazási irodához kapcsolódott, sem az FBI-adatokkal kapcsolatos, sem pedig a Clinton család ingatlanügyeit érintő vizsgálataiban nem tudott eredményt felmutatni –, de a Lewinsky-jelentés pornografikus leírásai az elnök öncélú megalázásához, valamint az alkotmányos intézmények és a politika lejárata-sához vezettek. A kongresszusi eljárást annak kezdetekor például a lakosság csaknem kétharmada ellenezte. Ráadásul Lewinsky „elrablásával” és a beszerzésére tett kísérletével – noha közjogi értelemben a hatáskörén belül maradt – egy fedett akciót is megpróbált szervezni az elnök csapdába csalására. A független ügyész intézményét a Clinton-ügy lezárásakor lényegében megszüntették.

⁶ Richard A. Posner: *An Affair of State: The Investigation, Impeachment, and Trial of President Clinton*. Harvard University Press, Cambridge, 1999